

ბუკინისტი მენდელი

ერთხელ კიდევ აღმოვჩინდი ვენაში. ქალაქის გარეუბანში სტუმრად ვიყავი და შინ რომ ვბრუნდებოდი, თავსხმა წვიმაში მოვხვდი; კოკისპირული წვიმა ხალხს სადარბაზო შესასვლელისაკენ და საჩიხეებისაკენ ერეკებოდა; მეც სასწრაფოდ მოვძებნე თავშესაფარი. საბედნიეროდ, ვენაში ყოველ კუთხეში გელოდიბათ კაფე — მეც სწორედ ერთ-ერთ ასეთ კაფეს შევაფარე თავი ქუჩის მეორე მხარეს; ქუდი უკვე სულ დასველებულიყო და მხრებშიაც გაეტანა წვიმას. შიგნიდან ეტყობოდა, რომ კაფე ქალაქის განაპირას მდებარეობდა; ეს იყო ჩვეულებრივი, მეტად გავრცელებული ტიპის კაფე, რომელსაც არ ჰქონდა გერმანიაში დამკვიდრებული ახალმოდური საორკესტრო ესტრადა, ~~რ~~ითაც ასე განთქმულია ქალაქის ცენტრში მდებარე რესტორნები. ეს იყო მამაპაპური, ძველვენური, ბიურგერული კაფე. იგი ყოველთვის სავსე იყო წვრილფეხობით, რომელიც ჩვეულებრივ გაზეთებს უფრო ეტანებოდა, ვიდრე ნამცხვარს. ამჯერადაც.

მიუხედავად სალამო ხანისა, კაფეში უკვე სულ-
შემხუთავი ჰაერი იდგა, პაპიროსის კვამლი ლურ-
ჯად მოსდებოდა იქაურობას, მაგრამ თავად კაფე
თავისი ხავერდგადაკრული სავარძლებითა და ალუ-
მინის სალაროთი სუფთა ჩანდა. სიჩქარისაგან აზ-
რადაც არ მომსვლია, რომ შემოსვლისას გარედან
კაფეს სახელწოდება წამეკითხა. თქმცა, რა საჭირო
იყო? — მაგიდას მივუჯექი, თბილოდა: მოუთმენ-
ლად ვუყურებდი წვიმისაგან ლურჯად ჩამორეცხილ
მინებს და ველოდებოდი წვიმის გადაღებას.

უსაქმოდ ვიჯექი და თანდათან მოთენთილობა
შემეპარა, რაც ყოველ ნამდვილ ვენურ კაფეში
ნარკოზივით გაგიჯდება ხოლმე. ასე გაშტერებული
ვათვალეებდი თითოეულ ადამიანს: თამბაქოს
კვამლით გაჟღენთილი ოთახის ხელოვნური შუქი
მათ ავადმყოფურ რუხ ფერად ჩასწოლოდათ თვა-
ლებში. ვუყურებდი მოლარე ქალიშვილს, თუ რო-
გორ მექანიკურად ურიგებდა ოფიციანტებს შაქარ-
სა და კოვზებს ყავისათვის. ნახევრად მძინარე, ინს-
ტინქტურად ვკითხულობდი კედელზე გაკრულ
ძლიერ მოსაწყენ პლაკატებს და შეგრძნებათა ამ-
დაგვარი მოჩლუნგება თითქმის სიამოვნებასაც კი
მგვრიდა. მაგრამ უეცრად, გაურკვეველი მიზეზის
გამო, ბურანიდან გამოვერკვიე, რაღაც შინაგანმა
ძალამ მოსვენება დამიკარგა, ზოგჯერ ასე კბილის
ტკივილი იწყება, როცა არც კი იცი, ზუსტად რა
ადგილას გტკივა. მხოლოდ რაღაც ყრუ დაძაბუ-
ლობას, რაღაც სულიერ მოუსვენრობას ვგრძნობ-

დი. ანაზღად, თვითონ ვერ გეტყვით რის გამო, გამახსენდა, რომ. რამდენიმე წლის წინათ აქ ნამყოფი გახლდით და თითქოს რაღაცნაირი მოგონებები მაკავშირებდა ამ კედლებთან, ამ სკამებთან, ამ მაგიდებთან, ამ თამბაქოს ბოლით გავსებულ ოთახთან.

მაგრამ რაც უფრო ძალას ვატანდი თავს, გამეცხოველებინა ეს მოგონება, მით უფრო მუხანათურად მისხლტებოდა ხელიდან; მოგონება ცნობიერების ფსკერზე დაღეჭილიყო და მისი არც დაჭერა შეიძლებოდა და არც ხელის ჩავლება. ამოდ ვაშტერდებოდი თითოეულ საგანს, რასაკვირველია, ზოგიერთი არ მახსენდებოდა, მაგალითად, სალარო თავისი წკარუნა ავტომატური აღმრიცხველით და არც ეს ყავისფერი პანელი კედლის გასწვრივ. ყველაფერი ეს, ალბათ, შემდეგ გააკეთეს. მაგრამ მე უოუოდ ვიყავი ერთხელ აქ ნამყოფი, ოცი წლის, შესაძლებელია, მეტი ხნის წინათაც. აქ სადღაც შემჩნევლად მიმალულიყო დიდი ხნის წინათ დავიწყებული საკუთარი „მე“. მთელი გულისყურით ვაცქერდებოდი ოთახს და ამავე დროს დაძაბული ვფიქრობდი. მაგრამ, ღმერთმა დასწყევლოს, ვერ მოვახერხე აღმედგინა ეს მბუჭტავი, ჩემშივე ჩადირული მოგონება.

ვბრაზობდი, ვბრაზობდი ისე, როგორც ზოგჯერ, როცა რაიმე მარცხი ჩვენი სულიერი ძალების უმწეობას და ნაკლოვანებას ამხელს, მაგრამ იმედს არ ვკარგავდი, რომ ყოველივე მომაგონდებოდა.

სულ ოდნავი ბიძგი იყო საჭირო, ეს ვიცოდი, ვიცო-
დი ჩემი მეხსიერების ამბავი. უცნაური მეხსიერება
მქონდა, ერთდროულად ცუდიც და კარგიც, ერთი
მხრივ, ჯიუტი და თავნება, მაგრამ ამასთანავე გა-
საოცრად ერთგული. იგი ხშირად სულ მთლად
ბნელით მოსავდა მნიშვნელოვან ამბებსა და ადა-
მიანებს, წაკითხულსა და განცდილს, და დავიწყე-
ბის ამ წყვილადს ძალდატანების გარეშე არასოდეს
არ მოჰყენდა ნათელს. მაგრამ საკმარისი იყო უცა-
ბელი რამ ბიძგი, თუნდაც ღია ბარათი, ანდა რამ-
დენიმე სიტყვა წარწერილი კონვერტზე, გაყვით-
ლებული გაზეთის ნაგლეჯი და იმავე წუთში დავი-
წყებული ცოცხლად და მკაფიოდ ამოტივტივდე-
ბოდა ზედაპირზე, ისე როგორც ანკესზე წამოგე-
ბული თევზი. შემდეგ კი ოდესღაც ნანახი ადამია-
ნის ყოველი წვრილმანი მახსენდებოდა, მისი ტუ-
ჩები და პირში მარცხენა მხარეს ჩაცვენილი კბი-
ლები, სიცილისას რომ ჩნდებოდა: აღდგებოდა აგ-
რეთვე ნაწყვეტ-ნაწყვეტი სიცილი, რომლის დრო-
საც უღვაში თრთოდა. ყოველივე ამას ცხადად ვხე-
დავდი, და მახსენდებოდა წლების წინათ ამ კაცის
მიერ წარმოთქმული ყოველი სიტყვა. მაგრამ იმი-
სათვის, რომ ნათლად აღვადგინო და შევიგრძნო
წარსული, შინაგანი ბიძგი მჭირდება, სინამდვილის
ცოტაოდენი დახმარება. ამიტომ თვალები დავხუჭე,
რომ დაძაბულად შემძლებოდა ფიქრი. ვცდილობ-
დი, ხელშესახები გამეხადა იდუმალებით მოცული
მოგონების კაკვი, რათა იგი ცნობიერების ფსკერ-

ზე დალექილი მოგონებებისათვის გამომედო. მაგრამ ამაოდ! ამჯერად არ გამიმართლდა! ყველაფერი მიძინებული და მივიწყებული იყო. ისე გავბრაზდი ჩემო მახსოვრობის უხეირო აპარატზე, საფეთქლებს შორის რომაა მოქცეული, რომ მოვიდოდმე მუშტების შუბლზე წაშენა, იმდაგვარად, როგორც მოშლილ ხელსაწყოს შეანჯღრევინ ხოლმე, რათა ჩაყლაპული მონეტა უკან დააბრუნოს. ჩემი მეხსიერების გამო აღელვებულმა დიდხანს ვერ შევძელი წყნარად ჯდომა, ბრაზმორეული წამოვხტი და სუფთა ჰაერზე დავაპირე გავლა. მაგრამ, დახეთ საკვირველებას — ორი ნაბიჯის გადადგმაც ვერ მოვასწარი, რომ უეცრად ჩემს გონებაში ჯერ კიდევ სუსტმა და ციმციმა შუქმა ინათა. გამახსენდა, სალაროსთან მარჯვნივ უფანჯრო გასასვლელი უნდა ყოფილიყო და ოთახი მხოლოდ ხელოვნური სინათლით გაშუქებული. მართლაც ასე აღმოჩნდა; ეს იყო სწორედ ის ოთახი... მართალია, კედლებზე ახლა სხვა შპალერი იყო აკრული, ვიდრე მაშინ, მაგრამ ეს იგივე ოთხკუთხა სათამაშო ოთახი იყო. ინსტინქტურად თითოეულ საგანს დავაკვირდი. უკვე სიხარულისაგან მთელი ტანით ვცახცახებდი (ვგრძნობდი, რომ ყველაფერს გავიხსენებდი). იქვე ორი ბილიარდი იდგა; ოთახის კუთხეებში ბანოს სათამაშო მაგიდები იყო მიდგმული. ერთ-ერთ მაგიანზე ორი სამეფო კარის მრჩეველი, ან, შესაძლებელია, პროფესორი, ჭადრაკს თამაშობდა. ერთ კუთხეში, პატარა რკინის ღუმელთან, იქ, სადაც გა-

სასვლელი იყო ტელეფონის ჯიხურთან, პატარა
ოთხკუთხა მაგიდა იდგა. აქ კი უცებ მოგონებამ გა-
მიელვა, მაშინვე გამახსენდა: ღმერთო ჩემო, ეს ხომ
მენდელის მაგიდაა, იაკობ მენდელის, ბუკინისტ
მენდელისა; მე ოცი წლის შემდეგ კვლავ მის მთა-
ვარ ბინაზე, კაფე „გლუკში“, ზემო ალზერშტრასე-
ზე მიმიყვანა ბედმა. როგორ მოხდა, რომ მე იაკობ
მენდელი დამავიწყდა, რომ ასე დიდხანს ვერ მოვი-
გონე ეს საოცარი ადამიანი და ლეგენდარული პი-
როვნება, ეს მსოფლიო საკვირველება, განთქმული
უნივერსიტეტსა და თაყვანისმცემლების ვიწრო
წრეში. — როგორ გამიქრა მეხსიერებიდან მაგიკო-
სი და მაკლერი, რომელიც დიდიდან საღამომდის
გაუნძრევლად იჯდა აქ, ამ მაგიდასთან. — ცოდ-
ნის სიმბოლო, კაფე „გლუკის“ დიდება და სინდისი.

მხოლოდ წუთით დამჭირდა თვალების მოხუჭვა,
და ჩემს მეხსიერებაში მისი ნათელი პლასტიკური
სახე წამოიმაართა. იმ წუთში იგი ოთხკუთხა მაგი-
დასთან მჯდომი წარმომიდგა; მაგიდაზე რუხი ფე-
რის ჭუჭყიანი მარმარილოს დაფა იდო, რომელზე-
დაც ყოველთვის წიგნები და ქალღმერთები იყო და-
ხვავებული. თვალწინ წარმომიდგა, თუ როგორ იჯ-
და შეუშფოთებლად დღენიადაგ და სათვალიდან
მოჯადოებულებით ჩაშტერებოდა წიგნს, იჯდა და
კითხვისას მელოტ თავს აქნევდა, ოდნავ ირხეოდა,
თან რაღაცას ბუტბუტებდა და დუდღუნებდა. ეს
ჩვეულება ხედვრიდან, ებრაელთა აღმოსავლურ
დაწყებით სკოლიდან გამოჰყოლოდა. მხოლოდ და

მხოლოდ აქ, ამ მაგიდაზე კითხულობდა იგი წიგნებსა და კატალოგებს, ისე, როგორც თალმუდის კითხვა ასწავლეს მას, წყნარი ღიღინითა და ოდნავი რწევით; როგორადაც ბავშვი ძილს მიეცემა და გარემომცველ სამყაროს ეთიშება ამ რიტმული რხევით, ასევე, ღვთისმოსავთა აზრით, სულაც ადვილად განესხვისება უქმად მყოფ სხეულს. და მართლაც, იაკობ მენდელი ვერც ხედავდა და არც ესმოდა, თუ რა ხდებოდა მის ირგვლივ. მის მახლობლად ხმაურობდნენ და ჩხუბობდნენ ბილიარდის მოთამაშეები, გარბოდნენ და გამორბოდნენ ოფიციანტები, წკრიალებდა ტელეფონი, რეცხავდნენ რატაკს, ახურებდნენ ლუმელს, იგი ვერაფერს ამჩნევდა. ერთხელ ლუმელიდან ნაკვერჩხალი გადმოვარდა, მენდელისაგან ორი ნაბიჯის დაშორებით დამწვრის სუნი ასდიოდა პარკეტს. პირველად კაფეს ერთ-ერთ კლიენტს ეცა დამწვრის სუნი და ოთახში შეიჭრა, რათა ხანძარი სასწრაფოდ ჩაექრო: თვითონ იაკობ მენდელი კი სულ ახლოს იყო ცეცხლთან და ვერაფერს გრძნობდა, რადგანაც ისეთი გატაცებით კითხულობდა, როგორც სხვები ლოცულობენ, როგორც აზარტული მოთამაშეები თამაშობენ და როგორც ღვინით გაღეშილნი გასცქერიან სიცარიელეს: ისეთი მგრძნობიარე თავდავიწყებით კითხულობდა, რომ მას შემდეგ სხვა ადამიანის მიერ წიგნის ყოველგვარი კითხვა პროფანაციად მეჩვენება. იმ პატარა გალიციელი წიგნებით მოვაჭრე იაკობ მენდელში მე—ახალგაზრდა ადამიანმა—

პირველად დავინახე დაუნაწევრებელი კონცენტრირების დიდი საიდუმლოება. ეს ქმნის როგორც ხელოვანს, ასევე სწავლულს, ჭეშმარიტ ბრძენს ანდა ნამდვილ შლეგს, ტრაგიკული ბედნიერებით თუ უბედურებით შეპყრობილს.

მასთან ჩემმა უფროსმა უნივერსიტეტელმა კოლეგამ მიმიყვანა. მაშინ მე ვსწავლობდი პარაცელსის მიმდევრის, დღესაც ნაკლებად ცნობილი ექიმისა და მაგნეტიზიორის მესმერის მოძღვრებას და, უნდა ითქვას, რომ ფრიად წარუმატებლად. რადგანაც ძირითადი შრომები ამ საკითხზე საკმარისი არ აღმოჩნდა და ბიბლიოთეკარმა, რომელსაც ახალბედური გულუბრყობობით მივმართე, ბრაზიანად ჩაიბუზღუნა, რომ ლიტერატურის დასახელება მე მმართებდა და არა მას. მაშინ ჩემმა კოლეგამ პირველად ახსენა ბუკინისტის სახელი: — მე შენ მიგიყვან მენდელთან, — დამპირდა კოლეგა, — მან ყველაფერი იცის და ყველაფერს გიშოვის, იგი უნიკალურ წიგნებს გაგიჩენს, რომელიც გნებავთ გერმანული ანტიკვარული მაღაზიიდან. ის ვენაში ყველაზე გონებაგახსნილი კაცია და ამასთანავე ორიგინალურიც, პრეისტორიული „წიგნოზავრი“, გადაშენებული მოდგმის ერთადერთი წარმომადგენელი.

ორივემ ერთად გავწიეთ კაფე „გლუკისაკენ“. იგი იქ იჯდა, შავებში ჩაცმული, სათვალღიანი და წვერმოშვებული. ჩვენ მას მივუახლოვდით, მაგრამ არ შეუნიშნავს. იგი იჯდა, კითხულობდა და სხე-

ულის ზედა ნაწილით ისე ირწეოდა, როგორც სა-
თამაშო თოჯინა, თავს რომ აყანყალებს. მის ზურგს
უკან საკიდზე მოძველებული შავი პალტო ეკიდა,
რომლის ჯიბეები ჟურნალებითა და წერილებით
ყო გამოტენილი. ბუკინისტის ყურადღება რომ
მიექცია, ჩემმა მეგობარმა ხმამაღლა ჩაახველა, მაგ-
რამ მენდელმა, რომელსაც სქელი სათვალე პირდა-
პირ წიგნზე მიებჯინა, ვერ შეგვნიშნა. ბოლოს ჩემ-
მა მეგობარმა მაგიდაზე ისე მაგრად და ხმიერად
დააკაკუნა, როგორადაც ჩვეულებრივ კარებზე
აკაკუნებენ ხოლმე. როგორც იქნა, მენდელმა თავი
ასწია, ვეება ლითონის ჩარჩოიანი სათვალე მექა-
ნიკურად შუბლზე აიწია და აბურძგნილ ნაცრის-
ფერ წარბებიდან უცნაური თვალები მოგვაშტერა—
პატარა, შავი, ცოცხალი თვალები, გველის ენასა-
ვით სხარტი, წაგრძელებული და მსუსხავი. მეგო-
ბარმა ჩემი თავი გააცნო და მეც ავუხსენი, რაც
მინდოდა. ამასთანავე ჯერ — ამ ეშმაკობას ჩემი
მეგობრის დაჟინებული თხოვნით მივმართე — მო-
ჩვენებითი სიბრაზით შევჩივლე, ბიბლიოთეკარმა
ჩემი დახმარება არ ისურვა-მეთქი. მენდელი სკამის
ზურგს მიეყრდნო და უზრუნველად გადმოაფურთ-
ხა. შემდეგ ჩაიჭირქილა და აღმოსავლური აქცენ-
ტით თქვა; — არ ისურვაო? არა, კი არ ისურვა,
ვერ შესძლო! ის ქეციანი, ის დიდყურა ისა, ვიც-
ნობ, ღმერთმა დასწყევლოს მისი თავი! უკვე კარგა
ოცი წელიწადია, მაგრამ ამ ხნის განმავლობაში არა-
ფერი უსწავლია. მათი საქმე ხელფასის ჯიბეში ჩა-

ჩხრიალებაა, მეტი არა იციან რა. იმის მაგივრად, რომ წიგნებს უსხდნენ, ეს ბატონი დოქტორები აგურებს უნდა ათრევდნენ.

მენდელმა ლანძღვა-გინებით გული რომ იჯერა, ალერსიანად დამიქნია ხელი და ოთხკუთხა, შეხიშვნებით აჭრელებულ მარძარილოს მაგიდასთან მიმიწვია. ეს იყო ჩემთვის ბიბლიოფილურ საკვირველებათა ჯერ კიდევ უცნობი საკუროთხეველი. მე სასწრაფოდ მოვახსენე ჩემი თხოვნა; მინდოდა უახლესი ნაშრომები მაგნეტიზმის შესახებ, აგრეთვე წიგნები და პოლემიკური თხზულებანი მესმერის დასაცავად და მის წინააღმდეგ. როგორც კი დავასრულე, მენდელმა წუთით მარცხენა თვალი მოჭუტა, სწორედ ისე, როგორც ნიშანში მსროლელებმა იციან სროლის წინ. მხოლოდ ერთ წამს ფიქრობდა იგი, შემდეგ კი ისე, თითქოს უჩინარ კატალოგში კითხულობსო, ზედიზედ და სხაპასხუპით დამისახელა ოცი თუ ოცდაათი წიგნი. თან ურთავდა თითოეულის გამოცემის ადგილს, გამოცემის წელს და დაახლოებით ფასს. გაშტერებული ვიდექი. მიუხედავად იმისა, რომ წინასწარ გაფრთხილებული ვიყავი, ამას მაინც არ მოველოდი. ჩემმა გაოცებამ, ეტყობოდა, იგი გაახარა, რადგანაც მან მახსოვრობის კლავიშებზე მაშინვე დაუკრა ჩემი თემის გასაოცარი ბიბლიოთეკარული ვარიაციები; თანაც დასძინა, ხომ არ გაინტერესებთ სომნამბულისტებისა და ჰიპნოზის პირველი ცდები, გასნერი, ეშმაკთა შელოცვა, ქრისტიანული მეცნიერება და ბლავატს-

კიო? კვლავ სახელები) სათაურები, ცნობები მო-
მაყარა; ახლა კი მივხვდი, მახსოვრობის რა იშვიათ
საოცრებას წავაწყდი იაკობ მენდელის სახით, მე
ვიხილე მოარული ლექსიკონი, უნივერსალური კა-
ტალოგი. მთლად გაშტერებული შევცქეროდი ამ
ბიბლიოგრაფიულ ფენომენს, რომელიც შეუხედა-
ვი, ტანმომცრო გალიციელი, წიგნით მოვაჭრის
ბინძურ ნაჭუჭში მოქცეულიყო. მას შემდეგ, რაც
გარეგნული სიმშვიდით, მაგრამ შინაგანად ნამდვი-
ლად კმაყოფილმა ოთხმოცამდე სახელწოდება ჩამი-
რაკრაკა, სათვალის წმენდა დაიწყო ცხვირსახოცით,
რომელიც, ეტყობოდა, ერთ დროს თეთრი იყო.
იმისათვის, რომ როგორმე ჩემი გაკვირვება ოდნავ
მაინც დამეფარა, მორიდებულად შევეკითხე, ამ
წიგნებიდან ყოველ შემთხვევაში რომლის შოვნა
შეგიძლიათ-მეთქი. — ვნახოთ, ვნახოთ, რა გამო-
გვივა, — ჩაიბუტბუტა მან. — მოდით ხვალ, ამ
დროისათვის. რაიმეს გიშოვით, და რასაც ვერ ვი-
შოვი, ალბათ სხვაგან აღმოჩნდება. ვისაც ჭკუა
უჭრის, მას ბედიც წყალობსო. მადლობა გადავუ-
ხადე და მომეტებული ზრდილობის გამო დიდი სი-
სულელეც ჩავიდინე, როდესაც მას ჩემთვის საჭი-
რო წიგნების სათაურების ფურცელზე ჩამოწერა
შევთავაზე. იმავე წუთში ჩემი მეგობრის მუჯლუ-
გუნი ვიგრძენი, მაგრამ უკვე გვიან იყო! მენდელმა
მოასწრო ჩემთვის შემოეხედა და მერე როგორი
თვალით! ეს იყო ერთდროულად მოხეიბე და ამავე
დროს შეურაცხყოფილი შემოხედვა, დამცინავი და

ამავე დროს აღმატებული, სწორედ რომ მეფური;
და მე ამ დროს გამახსენდა, როგორ შეხედა შექს-
პირის მაკბეტმა მაკდუფს, რომელმაც უძლეველ
გმირს შესთავაზა, უბრძოლველად დამნებდიო. მენ-
დელმა კვლავ ჩაიჭირჭილა და ყელში დიდი ხვანჩი
აუთამაშდა, ეტყობოდა, ჩემთვის გამზადებული სა-
ლანძღავი სიტყვა ძლივს გადაყლაპა. ღირსიც ვი-
ყავი გალანძღვისა. ეს მხოლოდ უცნობს, უმეცარს
(„ამმორეც!“-ს, როგორც თვითონ ამბობდა) შეეძ-
ლო ასეთი წინადადებით მიემართა და მერე ვის-
თვის, იაკობ მენდელისათვის, იაკობ მენდელისა-
თვის, ისე თითქოს ის ბუკინისტური მალაზიის
ძეგირდი, ან არადა ბიბლიოთეკარი ყოფილიყო,
თითქოს ამ შეუდარებელ წიგნების მაგიკოსს ამგვა-
რი უხეში დამხმარე საშუალება როდისმე დასჭირე-
ბოდეს. მხოლოდ გვიან მივხვდი, თუ რარიგ ძლიერ
შეურაცხველი ეს ცხოვრებისაგან განზე განმდგა-
რი გენიოსი ჩემი თავაზიანი თხოვნით, რადგანაც
ეს პატარა, შეუმჩნეველი, მთლად წვერში ჩამალუ-
ლი და ამასთანავე კუზიანი გალიციელი ებრაელი
იაკობ მენდელი მეხსიერების ტიტანი იყო. ამ ჭუჭ-
ყიან, თითქოსდა რუხი ხავსით დაფარულ შუბლზე
აღბეჭდილი იყო ყოველი წიგნის სათაური. მან
იცოდა ყველა წიგნის, ახლად გამოსულის თუ ორა-
სი წლის წინათ გამოქვეყნებულის გამოცემის ად-
გილი, ავტორი, ფასი ახალი და ფასი ბუკინისტური.
უშეცდომოდ ახსოვდა აგრეთვე ყველა წიგნის ყდა,
ილუსტრაციები და ფაქსიმილე, რომელიც მას

თვითონ ხელში სჭერია, ან არადა ვიტრინაში თუ ბიბლიოთეკაში შეუმჩნევია; ისეთივე ნათელი ოპტიკური სიზუსტით ხედავდა, როგორადაც შემოქმედი ხელოვანი შინაგანი თვალთახედვით ამჩნევს ჯერ კიდევ სხვებისთვის დაფარულ სახეებს. თუკა კატალოგში რეკენბურგელი ბუკინისტის წიგნი ექვს მარკად ფასობდა, იგი იმყოფებოდა გაიხსენებდა, რომ იგივე წიგნის სხვა ეგზემპლარი ორი წლის უკან ვენის აუქციონზე ოთხ კრონად გაიყიდა და ამასთანავე დაუმატებდა, ვინ შეიძინა იგი. არა, იაკობ მენდელი არ ივიწყებდა არც ერთ სათაურს, არც ერთ თარიღს, მან იცოდა ყველა მცენარე, ყველა ინფუზორია, ყველა ვარსკვლავი წიგნის სამყაროს ცვალებად კოსმოსში. ყოველ მეცნიერებაში მას მეტი ესმოდა, ვიდრე სპეციალისტს. იგი ბიბლიოთეკას ბიბლიოთეკარებზე უკეთესად იცნობდა. მან ზეპირად და უკეთ იცოდა, რომელ ფირმას სად რა საწყობი ჰქონდა, ვიდრე ეს თვით ამ ფირმების მფლობელებმა იცოდნენ, მიუხედავად თავიანთი სიებისა და კარტოტეკებისა. მენდელი მხოლოდ და მხოლოდ მახსოვრობის მაგიურ ნიჭს ეყრდნობოდა, თავის შეუდარებელ მახსოვრობას. რასაკვირველია, მენდელის მეხსიერებას ასეთი დემონური შეუცდომლობით გაწრთვნიდა და დახვეწა შეეძლო ყოველგვარი სრულქმნილების მარადიული საიდუმლოს მეშვეობით: ყურადღების კონცენტრაციის მეშვეობით. სხვათა შორის, ამ გასაოცარმა ადამიანმა წიგნების მეტი არა იცოდა რა ქვეყანაზე,

რადგანაც ცხოვრების მოვლენები მხოლოდ მაშინ
ხდებოდა მისთვის ნამდვილი, როცა ეს მოვლენები
ასოებად ჩამოიქნებოდა, ერთ წიგნში მოიყრიდა
თავს და დაიწმინდებოდა. მაგრამ თვით წიგნებს
მენდელი მათი აზრის, მათი იდეური და მხატვრუ-
ლი შინაარსის მიხედვით არ კითხულობდა. მას
მხოლოდ მათი სათაურები, მათი ფასი, მათი ფორ-
მატი, მათი თავფურცელი იტაცებდა. უალრესად
არაპროდუქტული და ბოლოს და ბოლოს შემოქ-
მედებით საწყისს მოკლებული იყო მხოლოდ ასი-
ათასობით წიგნის სახელწოდებათა და ავტორების
დამახსოვრება, რომლებიც ადამიანის რბილი ტვი-
ნის ქერქზე ისე იყო აღბეჭდილი, როგორც ჩვეუ-
ლებრივ კატალოგებშია ხოლმე. იაკობ მენდელის
ეს სპეციფიკური ბუკინისტური მეხსიერება თავისი
განუმეორებელი სრულქმნილებით არ ჩამოუვარ-
დებოდა ნაპოლეონის მიერ ადამიანთა სახეების
დამახსოვრების უნარს, მეცოფანტის მეხსიერებას
უცხო ენების შესწავლისას, ლასკერის ჭადრაკის
დებიუტების დამახსოვრებასა და ბუზონის მუსიკა-
ლურ მეხსიერებას. თუკი მენდელს სამოსწავლო,
ან სხვა საზოგადოებრივ დაწესებულებაში გამოი-
ყენებდნენ, მის ტვინს შეეძლო განეცვიფრებინა
ათასობით, ასიათასობით სტუდენტი და სწავლული,
იგი იქნებოდა შეუდარებელი მონაპოვარი მეცნიე-
რებისათვის და იმ საზოგადოებრივი საგანძურისა-
თვის, რომელსაც ჩვენ ბიბლიოთეკას ვუწოდებთ.
მაგრამ პატარა, გაუნათლებელი გალიციელი ბუ-

კინისტისათვის, რომელმაც იმაზე ცოტა მეტი იცო-
და, რაც თალმუდის სკოლაში ასწავლეს, ეს ზედა
სფერო სამუდამოდ დახშული იყო. ამიტომაც ეს
ფანტასტიკური უნარი შეიძლებოდა გამომჟღავნე-
ბულიყო კაფე „გლუკში“, იმ მარმარილოს მაგიდას-
თან. თუკი ერთხელაც გამოჩნდება დიდი ფსიქოლო-
გი (ჩვენ სულიერ სამყაროს ჯერ კიდევ აკლია მისი
ხელი) და ბიუფონივით, რომელმაც მტკიცედ და
გაბედულად მოახდინა ცხოველების კლასიფიკაცია,
თავის მხრივ მაგიური ძალის მეხსიერების ყველა
ნაირსახეობას, თვისებას, პირველყოფილ ფორმას
ცალ-ცალკე აღწერს და ვარიანტების მიხედვით
დაალაგებს, მაშინ მან უეჭველად უნდა გაიხსენოს
იაკობ მენდელი, წიგნების ფასთა და სახელწოდე-
ბათა გენიოსი, ბუკინისტური მეცნიერების ეს უსა-
ხელო დიდოსტატი.

უმეცართათვის იაკობ მენდელი მხოლოდ წიგ-
ნების წვრილმან ვაჭრად ითვლებოდა. ყოველ კვი-
რას „ნოიე ფრაიე პრესეში“ და „ნოიერ ვინერ ტაგ-
ბლატში“ ქვეყნდებოდა ერთი და იგივე სტერეოტი-
პული განცხადებები: „ვყიდულობ ძველ წიგნებს,
ვიძლევი კარგ ფასს, გამოძახებისთანავე მოვდივარ
სახლში. მენდელი, ზემო აღზერშტრასე“, და შემ-
დეგ ამას მოსდევდა ტელეფონის ნომერი, რომელიც
სინამდვილეში კაფე „გლუკს“ ეკუთვნოდა. იგი
წიგნის საწყობებში იქეჭებოდა და მოხუცი შიკრი-
კის დახმარებით, რომელსაც წვერი ავსტრიის იმ-
პერატორივით მოეშვა, ალაფს თავის მთავარ ბინა-

ზე შიათრევდა და იქიდან კვლავ სხვა გზას გაუყე-
ნებდა, რადგანაც წიგნით ვაჭრობაზე სათანადო ნე-
ბართვა არა ჰქონდა, ამიტომაც იგი წვრილმანი, უმ-
ნიშვნელო ვაჭრობით კმაყოფილდებოდა. სტუდენ-
ტები მას თავის სახელმძღვანელოებს მიჰყიდიდნენ
ხოლმე და ეს წიგნები მენდელის ხელიდან წლების
მანძილზე ზემო კურსელებიდან დაბალ კურსელე-
ბამდე მოგზაურობდა. შეკვეთილ წიგნებსაც ეძებ-
და მენდელი და ოდნავი ფასის მომატებით ყიდდა.
რჩევა-დარიგებას ეს ბუკინისტი იაფად იძლეოდა.
მის სამყაროში ფული დიდად არ ფასობდა, რადგან
მას ყოველთვის ერთი და იგივე გაცვეთილი პიჯაკი
ეცვა. დილით, ნაშუადღევს და საღამოთი რძეს
სვამდა და თან ორ პატარა ფუნთუშას შეატანდა,
ღარიბულად სადილობდა, ულუფა მახლობელ რეს-
ტორნიდან მოჰქონდათ მისთვის. პაპიროსს არ ეწე-
ოდა, არ თამაშობდა, შეიძლება ითქვას, არც ცხოვ-
რობდა. სათვალის მიღმა ცოცხლობდა მხოლოდ
ორი თვალი, რომელიც ამ თავისებურ ტვინს სიტ-
ყვებით, სათაურებით და სახელწოდებებით გამუდ-
მებით კვებავდა, და სათუთი, ნაყოფიერი ფენა
ტვინისა ხარბად იწოვდა ამ დოვლათს, ისე როგორც
მინდორი ათასობითა და ათიათასობით წვიმის წვე-
თებს. ადამიანები მას არ აინტერესებდა და ადამიან-
ურ ვნებათაგან მისთვის ახლობელი და გასაგები
იყო მხოლოდ ყველაზე უფრო ადამიანური ვნება—
ჰატივმოყვარეობა. როდესაც მასთან რაიმე ცნობის
მისაღებად მოდიოდნენ, ამოდ რომ დამაშვრალი-

ყვენენ ათას ადგილას მისი ძებნით, და შას რომ მა-
შინვე შეეძლო პასუხის გაცემა, მხოლოდ ესეც კი
გვრიდა მენდელს უდიდეს სიამოვნებას. დიდად
უხაროდა აგრეთვე ისიც, რომ ვენაში და მის ვარე-
თაც იყვნენ ათეული ადამიანები, რომლებიც მის
ცოდნას აფასებდნენ და საჭიროებდნენ. ყოველ
ამ უხეშ მრავალმილიონიან კონგლომერატში, რომ-
ელსაც ჩვენ დიდ ქალაქს ვუწოდებთ, ყოველთვის
არის დამთხვევის წერტილები; ისინი ერთსა და იმა-
ვე სამყაროს ასახავენ პაწაწინა მონაკვეთზე, რაც
უმეტესობისთვის შეუმჩნეველია, ძვირფასია მხო-
ლოდ განდობილისათვის, რაიმე მისწრაფების თა-
ნამოძმისათვის. წიგნების ამ მოყვარულებმა ყველამ
იცოდა იაკობ მენდელი. ისევე როგორც მუსიკა-
ლურ ნაწარმოებზე რჩევის მიღების მსურველს,
მუსიკის მოყვარულთა საზოგადოებაში პატარა
რუხქუდიან ევზებიუს მანდიშევსკისთვის უნდა მი-
ემართა, რომელიც საქალაქდებებსა და ნოტებს შო-
რის იჯდა, და მუსიკის ურთულეს პრობლემებს ღი-
მილით ხსნიდა. ისევე როგორც დღეს, ვინც ძველი
ვენის თეატრისა და კულტურის შესახებ ახსნა-გან-
მარტებას საჭიროებს, აუცილებლად ყოვლისმცოდ-
ნე მოხუც გლოსის მიაკითხავს, ასევე, ვენელი ბიბ-
ლიოფილები კაფე „გლუკისაკენ“ გასწევდნენ, რო-
დესაც რაიმე ძნელი საკითხი წამოიჭრებოდა მათ
წინაშე. ასეთი კონსულტაციის დროს მენდელის შე-
ხედვა ერთ რამედ ღირდა და ეს მე, ახალგაზრდა
ცნობისმოყვარე ადამიანს, განსაკუთრებულ სია-

მოვნებას მანიჭებდა. თუკი მას შედარებით უმნიშვნელო წიგნს შესთავაზებდნენ, იგი წიგნს ზიზლით დახურავდა და წაიბუტბუტებდა: „ორი კრონი“. მაგრამ დაინახავდა თუ არა იშვიათ ეგზემპლარს ან უნიკუმს, მოკრძალებით სკამს უკან გასწევდა, წიგნს ქვევით ქალაღდს დაუფენდა და შესამჩნევი ხდებოდა, რომ თავისი ჭუჭყიანი, მელნით დასვრილი შავფრჩხილებიანი თითების ერცხვინებოდა. შემდეგ იგი იწყებდა ნაზი სიფრთხილით და უსაზღვრო პატივისცემით იშვიათი წიგნის ფურცელ-ფურცელ გადაშლას. ვერავინ გაბედავდა ამ დროს მისთვის ხელის შეშლას. ისე როგორც ჭეშმარიტად მორწმუნეს ლოცვის-დროს მყუდროებას ვერ დაურღვევენ. და ამ თვალთვრებას, შეხებას, დაყნოსვას და აწონ-დაწონას მკაცრი რელიგიური წესებით შესრულებული ცერემონიალის სახე ჰქონდა. კუზიანი ზურგი აქეთ-იქით მოძრაობდა, ამავე დროს მენდელი ბუტბუტებდა და ლულულულებდა. თავს იფხანდა, უცნაურ ბგერებს, აღფრთოვანების გამომხატავ გაგრძელებულ, თითქმის შეშინებულ „აჰ“ და „ოჰ“-ს წარმოთქვამდა და როდესაც ამოხეულ, ან ჭიისაგან შეჭმულ ფურცელს წააწყდებოდა, კვლავ შეშინებული სწრაფად „ოი“ ან „ოივე“-ს მიაყოლებდა. ბოლოს იგი წიგნს მოკრძალებით ხელში ასწონიდა და თვალდახუჭული ოთხკუთხედ ყდაში ჩასმულ ტომს ისე დაყნოსავდა, როგორც სენტიმენტალური გოგონა — ტუბეროზას. ამ ხანგრძლივი პროცედურის დროს, რასაკვირ-

ველია, წიგნის პატრონი მოთმინებით უნდა აღჭურვილიყო. გასინჯვის დასრულების შემდეგ მენდელი ხალისიანად, შეიძლება ითქვას, აღფრთოვანებულად კი აწვდიდა ცნობებს წიგნის მფლობელს. ჩვეულებრივ ეს საუბარი მრავალმნიშვნელოვან ანეკდოტებსა და დრამატულ შემთხვევებს შეიცავდა მსგავსი ეგზემპლარის ფასის შესახებ. იმ წუთში იგი მხიარული, ახალგაზრდა, სიცოცხლით სავსე ჩანდა, და მხოლოდ ერთ რაიმეს შეეძლო მისი უსაზღვროდ გაბრაზება: როდესაც ვინმე ახალბედა ამ კონსულტაციისათვის გასამრჯელოს შესთავაზებდა, მაშინ იგი შეურაცხყოფილი ისე დაიხვედა უკან, როგორც სურათების გალერეის კონსულტანტი, რომლისთვისაც ამერიკელმა ტურისტმა ახსნა-განმარტებისათვის ხელში საჩუქრად ფულის ჩაჩრა მოისურვა. მენდელისათვის ძვირფასი წიგნის ხელში დაჭერა იმასვე ნიშნავდა, რასაც სხვისთვის ქალთან შეხვედრა. ეს წუთები მისთვის პლატონური სიყვარულით აღსავსე დღეები იყო. მხოლოდ წიგნი ახდენდა მასზე ზემოქმედებას და არა ფული. ამოდ ცდილობდნენ დიდი კოლექციონერები, მათ შორის პრინსტაუნის უნივერსიტეტის დამაარსებელი, მენდელი ბიბლიოთეკის მრჩევლად და შემსყიდველად მიეწვიათ. იაკობ მენდელი ყოველთვის უარს ამბობდა: მისი წარმოდგენა სხვაგან არსად არ შეიძლებოდა, თუ არა კაფე „გლუკში“. ოცდაცამეტი წლის წინათ პატარა, შეუხედავი ბიჭი, როდესაც მას ჯერ კიდევ რბილი, შავი ღინღლი ჰქონ-

და წვერის ნაცვლად, და შუბლზე ქოჩორი ჩამო-
შლოდა, აღმოსავლეთიდან ვენაში ჩამოვიდა, რათა
რაბინისათვის საჭირო განათლება მიეღო. მაგრამ
მალე მან მკაცრ ერთპიროვნულ ღმერთს იეჰოვა
ზურგი აქცია, რათა წიგნების ათასპიროვან მრავალ-
ღმერთიანობას ზიარებოდა. მაშინ აღმოაჩინა მან
პირველად კაფე „გლუკი“, რომელიც თანდათან მის
სახელოსნოდ, მის მთავარ ბინად, მის სამსახურად
და მის სამყაროდ იქცა. როგორც ასტრონომი მარ-
ტოდმარტო ობსერვატორიაში ტელესკოპიდან დღე-
დაღამ თვალყურს ადევნებს აურაცხელ ვარსკვლა-
ვებს, მათ საიდუმლო მოძრაობას, მათ გადამკვეთ
გზებს, მათ გაქრობასა და კვლავ ანთებას, ასევე
იყურებოდა იაკობ მენდელი სათვალით თავის ოთხ-
კუთხედი მაგიდიდან წიგნების სამყაროში. ჩვენ
სამყაროსთან შედარებით მოძრავესა და აღმატებულ
სამყაროში.

თავისთავად ცხადია, კაფე „გლუკში“ დიდად
აფასებდნენ მენდელს. ამ კაფეს დიდება ჩვენთვის,
წიგნების მოყვარულთათვის უფრო მეტად დაკავ-
შირებული იყო უხილავ კათედრასთან, ვიდრე დი-
დი მუსიკოსის, „ალცესტისა“ და „იფიგენიას“ შემ-
ქმნელ — კრისტოფ ვილიბალდ გლუკთან, რომლის
სახელიც ერქვა კაფეს. მენდელი ისევე წარმოად-
გენდა კაფეს ინვენტარის ნაწილს, როგორც ალუბ-
ლის ხის სალარო, როგორც ორი ძლიერი გადაქექი-
ლი ბილიარდი, ანდა სპილენძის ყავადანი. მენდე-
ლის მაგიდა ისე იყო დაცული როგორც წმინდა რამ.

მის მრავალრიცხოვან მყიდველებსა და კლიენტებს
კაფეს მომსახურე პერსონალი სიხარულით ხვდე-
ბოდა, რადგანაც ესენი ჩვეულებრივ რაიმეს დაუ-
კვეთავდნენ ხოლმე ოფიციანტებს და ისე ხდებო-
და, რომ მენდელის საქმიანობის წყალობით მოპო-
ვებული მოგების დიდი ნაწილი საკუთრივ ობერ-
კელნერის — დობლერის ფართო, წელზე ჩამოკი-
დებულ ტყავის ჩანთაში ჩადიოდა. ამიტომაც ბუკი-
ნისტი მენდელი მრავალი პრივილეგიით იყო აღ-
ჭურვილი: თავისუფლად სარგებლობდა ტელეფონ-
ით, აქვე იღებდნენ მისთვის კორესპონდენციებსა
და დაკვეთებს. მოხუცი დამლაგებელი ქალი პალ-
ტოს უწმენდდა, ღილებს უკერებდა და კვირაში
ერთხელ მისი თეთრეული გასარეცხად მიჰქონდა
ფუთით შეკრული. მხოლოდ მენდელს ჰქონდა ნე-
ბა, მეზობელ რესტორნიდან მისთვის სადილი მოე-
ტანათ. ბატონი შტანდჰარტნერი — კაფეს მფლო-
ბელი, ყოველ დილით თვითონ ეახლებოდა იაკობს
და მშვიდობის დილას უსურვებდა. (მეტწილად
წიგნებში თავჩარგული მენდელი ვერც კი ამჩნევდა
ამას). მენდელი ზუსტად დილის რვის ნახევარზე
მოდის კაფეში და მხოლოდ მაშინ მიდის
იქიდან, როდესაც სინათლეს ჩააქრობდნენ. სხვა
კლიენტებს იგი არ ესაუბრებოდა, გაზეთებსაც არ
კითხულობდა, ვერავითარ ცვლილებას ვერ ამჩნევ-
და თავის გარშემო და როდესაც ერთხელ ბატონი
შტანდჰარტნერი თავაზიანად შეეკითხა, ელექტრო-
ნის შუქზე უკეთ კითხულობთ თუ მოფარფატე გა-

ზის სინათლეზეო, გაკვირვებული მენდელი ელექტრონათურას მიაშტერდა... ელექტროსამუშაოებს, მიუხედავად ხმაურისა და ჩაქუჩის რახუნისა, რომელიც კარგა ხანს გაგრძელდა, მისთვის შეუმჩნევლად ჩაევლო. მხოლოდ სათვალის ორი მრგვალი, მოელვარე და შთანმთქავი ლინზის საშუალებით აღწევდნენ მის ტვინში მილიარდობით შავი ინფუზორიები — ასოები. სხვა ყველაფერი, რაც კი გარშემო ხდებოდა, ცარიელ ნაკადად მიედინებოდა მის გვერდით. ოცდაათ წელზე მეტი, ე. ი. მთელი თავისი შეგნებული ცხოვრება, მან ამ ოთხკუთხედ მაგიდასთან კითხვასა, შედარებებსა, ანგარიშში გაატარა, და მხოლოდ ძილი სწყვეტდა ამ სიზმარისეულ არსებობას, რაც მთლიანად მოწყვეტილი იყო გარე სამყაროს.

ამიტომაც ერთგვარმა შიშმა შემიპყრო, როდესაც იაკობ მენდელის მარმარილოს მაგიდა ოთახში სასაფლაოს ქვასავით მიტოვებული დავინახე. პირველად ახლა, მოწიფულობაში მივხვდი, თუ რამდენი რამ ქრება ადამიანის გაქრობასთან ერთად, იმიტომ რომ ყოველივე, რაც კი ერთხელ არსებულა და გამქრალა, ჩვენთვის დღითი დღე უფრო ძვირფასი ხდება, ჩვენს უსაშველოდ ერთფეროვან სამყაროში. ახალგაზრდა, გამოუცდელმა კაცმა ღრმა გრძნობით შევიყვარე იაკობ მენდელი და მიუხედავად ამისა, მაინც შევძელი მისი დავიწყება. მართალია, ეს იყო ომის წლები; და ამას გარდა, ჩემი საქმით ვიყავი გატაცებული, მაგრამ მაინც ახლა

ამ ცარიელი მაგიდის წინაშე ერთდროულად სირცხვილიც ვიგრძენი და განახლებული ცნობისმოყვარეობაც.

ნეტავ სად დაიკარგა, რა დაემართა მენდელს? კელნერს დავუძახე და ვკითხე. მაგრამ სამკუხბაროდ, ბატონ მენდელს იგი არ იცნობდა: — ამდგვარი არავინ დაიარება კაფეშიო. შესაძლოა ობერ-კელნერმა იცოდეს რაიმე. ობერ-კელნერმა ძლივს მოათრია თავისი ღიბი, დაფიქრდა, შეყოყმანდა. არა, მისთვისაც უცნობი იყო ბატონი მენდელი. მაგრამ, შესაძლოა, მე ბატონ მანდლს ვვულისხმობ, ბატონ მანდლს, საგალანტერიო მაღაზიის მფლობელს ფლორიანგასეზე? სიმწარის გემო ვიგრძენი ტუჩებზე, გემო საწუთროს წარმავლობისა: რილასთვის ვცხოვრობთ ამ ქვეყანაზე, თუკი ფეხის აღებისთანავე ქარი ჩვენს უკანასკნელ ნაკვალევსაც წაშლის? ოცდაათი წელი, შესაძლებელია ორმოციც, ამ ორიოდ კვადრატულ მეტრ ოთახში კაცი სუნთქავდა, კითხულობდა, ფიქრობდა, ლაპარაკობდა და საკმარისი აღმოჩნდა სამი წელი, თუნდაც ოთხი (ახალი ფარაონი მოვიდა და მან არაფერი იცოდა იოსებისა) კაფე „გლუკში“ არა იცოდნენ რა იაკობ მენდელის, ბუკინისტ მენდელის შესახებ. თითქმის გაჯავრებული ვკითხე ობერ-კელნერს, ხომ არ შეიძლებოდა ბატონი შტანდჰარტნერი მენახა, ანდა ვინმე კაფეს ძველი მომსახურე პერსონალიდან? ოჰ, ბატონი შტანდჰარტნერი, ღმერთო ჩემო, მან დიდი ხანია კაფე გაყიდა, იგი გარდაიცვალა;

ხოლო ძველი ობერ-კელნერი თავის პატარა მამულში ცხოვრობს, ქალაქ კრემსის მახლობლად. არა, აღარავინ დარჩენილა აქ... თუმცა... ჰო, მართლა, ფრაუ შპორშილი ხომ აქაა, დამლაგებელი ქალი. მაგრამ, რასაკვირველია, თითოეულ კლიენტს იგი ვერ დაიმახსოვრებდა. მე კი იმწუთსავე გავიფიქრე: იაკობ მენდელის დავიწყება შეუძლებელია-მეთქი და ვთხოვე ჩემთან მოეყვანათ ფრაუ შპორშილი...

ფრაუ შპორშილი, გაწეწილი, თეთრთმიანი ქალი, რომელსაც წყალმანკისაგან ფეხები დასიებოდა, ხელების წმენდით მომიახლოვდა: ალბათ იატაკს ხვეტავდა ან არადა ფანჯრებს სწმენდდა. შემკრთალ გამოხედვაზე იმავე წუთს შევატყვე: მას არ ესიამოვნა ასე მოულოდნელად ელექტრონით გაკაშკაშებულ კაფეს წინა დარბაზში რომ გამოიძახეს. პირველად მან უნდობლად წარბებს ქვემოდან შემომხედა, ისე, თითქოს ფიქრობდა, სასიკეთოს რას მეტყვისო. მაგრამ, როგორც კი იაკობ მენდელი ვახსენე, იგი გაფართოებული თვალებით მომაშტერდა და მხრები აწურა:—ღმერთო ჩემო, საწყალი ბატონი მენდელი. ნუთუ იგი კიდევ ვინმეს ახსოვს!—თითქმის ტიროდა, ისე იყო აღელვებული. ყოველთვის ასე მოსდით ხოლმე მოხუცებს, როდესაც მათ ახალგაზრდობას ან რომელიმე სასიამო მივიწყებულ მოგონებას შეახსენებენ. ვკითხე, ცოცხალია თუ არა მენდელი-თქო. — ო, ღმერთო ჩემო, საწყალი ბატონი მენდელი, ხუთი თუ ექვსი, არა

შვიდი წელი იქნება, რაც გარდაიცვალა. ისეთი სე-
ყვარელი, კეთილი ადამიანი იყო. ოცდახუთ წელ-
ზე მეტიც იქნება, რაც მას ვიცნობდი; იგი ხომ აქ
დამხვდა, როდესაც მოვედი. პირდაპირ სამარცხვი-
ნოა, როგორ მოჰკლეს იგი. — ქალს თანდათან
აღელვება დაეტყო, მკითხა, მენდელის ნათესავი
ხომ არ ვიყავი. მისი ჯავრი არავის ჰქონდა, არავინ
დაინტერესებულა მისი ბედით — ნუთუ მე არ ვი-
ცოდი, რა ბედი ეწია მას?

არა, არაფერი ვიცი-მეთქი, გამოვტყდი და
ვთხოვე ეამბნა ყოველივე. სათნო მოხუცი შეშინე-
ბული და შემკრთალი მიყურებდა და ისევ სველ
ხელს იმშრალებდა: მივხვდი, რომ დამლაგებელ
ქალს თავისი ჭუჭყიანი წინსაფრითა და გაწეწილი
თეთრი თმით შუა დარბაზში დგომა ერცხვინებოდა,
ამასთანავე იგი შეშინებული აქეთ-იქით იცქირე-
ბოდა, რომელიმე ოფიციანტი ყურს ხომ არ გვიგ-
დებსო. ამიტომაც წინადადება მივეცი სათამაშო
ოთახში გავსულიყავით, მენდელის ძველ ადგილ-
სამყოფელოში, და იქ ყველაფერს მომიყვებოდა.
მან, მაღლიერების გრძნობით აღვსილმა, თავი და-
მიქნია. მოხუცი წინ წამიძღვა, ქალი ძლივს მილას-
ლასებდა. ოფიციანტები გაკვირვებით გვიყურებდ-
ნენ, გუმანით გრძნობდნენ, რომ ჩვენ რაღაც ძველი
ამბავი გვაკავშირებდა. ასევე გაცოცხლებით გაგვაყო-
ლა თვალი კაფეს ზოგიერთმა კლიენტმაც — ამ
აშკარად შეუფერებელ წყვილს. და იქ, მენდელის
მაგიდასთან ქალმა მომითხრო (ზოგიერთი წვრილ-

მანები შემდეგ შევახსენებ სხვა წყაროებიდან) იაკობ მენდელის, ბუკინისტი მენდელის აღსასრულის ამბავი.

— მენდელი, — მომითხრობდა ქალი, — ომის შიუხედავად, მაინც კვლავინდებურად ყოველდღიურად დილაადრიან რვის ნახევარზე მოდიოდა კაფეში. ზუსტად ერთსა და იმავე ადგილას იჯდა და მთელი დღის განმავლობაში წიგნებში იყო ჩაფლული. ჩვენ შევამჩნიეთ და ამაზე ხშირად გვილაპარაკია კიდევ, რომ მენდელს ომის შესახებ არა შეუტყვია რა. მე ხომ ვიცი, არასოდეს გაზეთებში არ იხედებოდა და არც მასლაათი უყვარდა. მაგრამ მაშინაც კი, როცა გაზეთის გამყიდველები გამყივანი ხმით სპეციალურ ნომრებს ყიდდნენ და ხალხი გაზეთებს იტაცებდა, მენდელი განაგრძობდა მაგიდასთან ჯდომას და თითქოს არც ესმოდა ეს ღრიანცელი. მან ისიც ვერ შეამჩნია, რომ ოფიციალტი ფრანცი აღარ ჩანდა (იგი გორლიცესთან დაიღუპა), არც ის იცოდა, რომ ბატონ შტანდჰარტნერის ვაჟი პერემიშლთან ტყვედ ჩავარდა. მენდელს არასოდეს კრინტი არ დაუძრავს იმის შესახებ, რომ პური სულ უფრო და უფრო ძვირდებოდა, რომ მას რძის მაგივრად ნაწურს აძლევდნენ. მხოლოდ ერთხელ შენიშნა გაკვირვებულმა, რომ ახლა რაღაც ძალიან ცოტა სტუდენტი მოდისო, ეს იყო და ეს. ღმერთო ჩემო, საწყალი კაცი. არასოდეს არაფერს გაუხარებია და დაუნაღვლიანებია თავისი წიგნების გარდა.

მაგრამ ერთ დღეს უბედურება მოხდა: დილის თერთმეტ საათზე, დღისით-მზისით პოლიციელი მოვიდა და თან აგენტი მოჰყვა, რომელმაც საღილესთან დამაგრებული პოლიციის საიდუმლო ნიშანი გვიჩვენა და იკითხა, აქ ვინმე იაკობ მენდელი დაიარება თუ არაო. შემდეგ ისინი მენდელის მაგიდასთან მივიდნენ. მენდელმა ჯერ იფიქრა, შეიძლება წიგნების გაყიდვა, ანდა რაიმეს კითხვა სურთო. მაგრამ, მათ მაშინვე სთხოვეს მენდელს გაჰყოლოდა. ჩვენი კაფესათვის ეს ნამდვილად სამარცხვინო ამბავი იყო, ხალხი საწყალ ბატონ მენდელს შემოეხვია, იგი იდგა პოლიციელებს შორის, სათვალე უშუბლზე აეწია და აქეთ-იქით იყურებოდა, ხან ერთს შეხედავდა, ხან მეორეს, კარგად არც კი იცოდა, რა სურდათ მისგან. ქალს მაშინვე პოლიციელისათვის ეთქვა, ეს შეცდომა იქნებაო, ისეთი ადამიანი, როგორც ბატონი მენდელია, ბუზსაც არ ააფრენსო. მაგრამ აგენტს ქალისთვის დაეყვირა, სხვის საქმეში ნუ ერევიო. შემდეგ მენდელი წაიყვანეს და დიდი ხნის განმავლობაში არ გამოჩენილა. მთელი ორი წელიწადი. — ქალმა დღესაც არ იცოდა კარგად, თუ რა სურდათ მაშინ მენდელისაგან. — მაგრამ მე შემიძლია დავიფიცო, — თქვა მოხუცმა ქალმა აღელვებით, — ბატონ მენდელს არავითარი დანაშაული არ ჩაუდენია, ისინი შეცდნენ, თუ გინდათ, ნიძლავს დავდებ. ეს დანაშაულია, საწყალი, უდანაშაულო ადამიანის მიმართ დიდი დანაშაულია!

მართალი იყო კეთილი, გულშემატკივარი ფრაუ შპორშილი. ჩვენს მეგობარს, იაკობ მენდელს ნამდვილად რომ უსამართლობის ჩადენა არ შეეძლო (მხოლოდ გვიან შევიტყე დაწვრილებით). მან გასაგიჟებელი, გულისამაჩუყებელი, იმ არეული დროის კვალობაზეც კი მთლად საარაკო სისულელე ჩაიდინა, რაც მხოლოდ იმათთვისაა გასაგები, ვინც ამ ცხოვრებისაგან განდგომილ არაამქვეყნიურ არსებას იცნობდა. ეს ამბავი ასე მომხდარიყო: სამხედრო ცენზურამ, რომელიც ვალდებული იყო საზღვარგარეთ გაგზავნილი წერილები გაესინჯა, ერთ დღეს ღია ბარათი დაიჭირა, დაწერილი და ხელმოწერილი ვინმე იაკობ მენდელის მიერ. ყველაფერი რიგზე იყო საზღვარგარეთ გასაგზავნ წერილში, მხოლოდ გასაოცარი ის იყო, რომ ღია ბარათი მტრულ ქვეყანაში იგზავნებოდა, ჟან ლაბურდენტთან, რომელიც პარიზში, გრენელის სანაპიროზე წიგნის მაღაზიას ფლობდა; ვინმე იაკობ მენდელი უსაყვედურებდა ადრესატს, უკანასკნელი რვა ნომერი ყოველთვიური „საფრანგეთის ბიბლიოგრაფიული ბიულეტენისა“, მიუხედავად იმისა, რომ წლის საფასური წინასწარ გადახდილი მაქვს, არ მიმიღიაო. ეს წერილი ხელში ჩაუვარდა ცენზურის მოხელეს, გიმნაზიის ყოფილ მასწავლებელს, მოწოდებით რომანისტს, რომელსაც ლურჯი მუნდირი გადააცვეს, და ძალზე გაუკვირდა, სულელური ხუმრობააო, გაიფიქრა მან. ორი ათას წერილს შორის, რომელსაც იგი ყოველკვირა ჩხრეკ-

და, სინათლეზე გალანდავდა და მათში ეჭვის მისა-
ტან წინადადებებსა და ჯაშუშურ ცნობებს ეძებდა,
ეს ამბავი აბსურდად ეჩვენა; როგორ შეიძლება,
რომ ავსტრიიდან ვინმეს არხეინად საფრანგეთში
მიეწეროს ბარათი და საომარ მდგომარეობაში მყოფ
ქვეყანასთან გასაგზავნი წერილი საფოსტო ყუთში
ჩაეგდოს, თითქოსდა ამ ქვეყნების საზღვრები 1914
წლიდან მოყოლებული მავთულლობურებით არ ყო-
ფილიყოს შემოვლებული და ღმერთისაგან შექმნი-
ლი საფრანგეთი, გერმანია, ავსტრია და რუსეთი
მამაკაცების მოსახლეობის რიცხვს რამდენიმე ათ-
ასი სულით არ ამცირებდნენო. თავდაპირველად
ცენზორმა კუროზულე ღია ბარათი თავის საწერ
მაგიდის უჯრაში შეინახა, ისე რომ, არც უფიქრია
ამ სისულელის შესახებ ვინმესთვის მოეხსენებინა.
მაგრამ რამდენიმე კვირის შემდეგ ცენზორს კვლავ
იმავე იაკობ მენდელის ღია ბარათი ჩაუვარდა ხელ-
ში. ბარათი ჯონ ოლდრიჯის სახელზე იყო დაწე-
რილი, რომელიც ლონდონში ჰოლბორნ-სკვერზე
წიგნის მაღაზიას ფლობდა. მენდელი მას „ანტიკვა-
რის“ უკანასკნელ ნომერს სთხოვდა. ღია ბარათზე
კვლავ იაკობ მენდელის ხელწერა იყო, რომელიც
გულისამაჩუყებელი მიაპიტობით თავის ნამდვილ
მისამართს სწერდა. აქ კი გიმნაზიის მასწავლებელს
მუნდირმა თავისი მოვალეობა გაახსენა. შესაძლე-
ბელია, ამ სულელური ხუმრობის მიღმა რაიმე გა-
საშიფრი აზრი იმალებაო. ყოველ შემთხვევისათვის
იგი ადგა, ქუსლი ქუსლს შემოჰკრა და ორივე ბა-

რათი მაიორს დაუღაგა მაგიდაზე. მაიორმა მხრები აიჩეჩა: უცნაური შემთხვევაა! პირველად პოლიციას აცნობა, არსებობს თუ არა ნამდვილად იაკობ მენდელიო, და ერთი საათის შემდეგ იაკობ მენდელიო დააპატიმრეს. იგი მოულოდნელობისაგან ჯერ კიდევ არ იყო გონს მოსული, რომ მაიორს მიჰგვარეს. მაიორმა მას საიდუმლო ღია ბარათები წინ დაუდო, შენი გაგზავნილია თუ არაო. მენდელიო ააღელვა მაიორის მკაცრმა ტონმა და თანაც ის ეწყინა, კატალოგის კითხვას რატომ მომწყვიტესო, ამიტომ უხეშად უპასუხა, რასაკვირველია, ეს ბარათები მე დავწერე, მგონი, არსებობს იმის უფლება, რომ გადახდილი ფულის საფასურად ჟურნალი მოვითხოვო. მაიორი სავარძელში მოუტრიალდა მის გვერდით მჯდომ ლეიტენანტს. მოხელეებმა ერთმანეთს თვალი თვალში გაუყარეს: ნამდვილად სულელია! შემდეგ მაიორი ჩაფიქრდა: გაელანძლა და გაეგდო ეს გიჟი, თუ საქმეს სერიოზულად მოჰკიდებოდა. ასეთ გაურკვეველ შემთხვევაში ყველა დაწესებულება ოქმს მიმართავს. ოქმი ყოველთვის კარგია. თუ საჭირო არაა, ზიანს მაინც არ მოიტანს და ერთი ასეთი ფარატინა ქალაქის სხვა ამდაგვარი ქალაქების გროვას მიემატება.

ამ შემთხვევაში, საუბედუროდ, ოქმმა ავნო უდანაშაულო ადამიანს, რომლისთვისაც უკვე მესამე კითხვა საბედისწერო შეიქნა. პირველად სახელი ჰკითხეს: იაკობი, უფრო სწორად იაინკეფ მენდელი. პროფესია: მეწვრილმანე ვაჭარი (მას არ

ჰქონდა წიგნით ვაჭრობის ნება, მხოლოდ საწვრილ-
მანოს გაყიდვის უფლებით სარგებლობდა). მესამე
კითხვა კატასტროფული გამოდგა: დაბადების ად-
გილი — იაკობ მენდელმა ერთი პატარა დაბა და-
ასახელა პეტრიკაუს მახლობლად. მაიორმა წარბები
ასწია. პეტრიკაუ ხოც რუსულ პოლონეთში მდებარე-
ობს, საზღვრის მახლობლად? საეჭვოა! ძლიერ
საეჭვოა! და უფრო მკაცრი ტონით ჰკითხა მაიორმა,
როდის მიიღე ავსტრიის ქვეშევრდომობაო. მენ-
დელი სათვალღიდან გაკვირვებული მიშტერებოდა
მაიორს; მას არაფერი ესმოდა. ეშმაკმა დალახვროს.
სადაა მისი ქალღმერთები, მისი საბუთები? მას მე-
წვრილმანე ვაჭრის ცნობის მეტი არაფერი გააჩნდა.
მაიორმა წარბები კიდევ უფრო მაღლა ასწია. ბო-
ლოს და ბოლოს თქვას, რომელი სახელმწიფოს
ქვეშევრდომია? ვინ იყო მამამისი, ავსტრიელი თუ
რუსი? იაკობ მენდელმა მშვიდად უპასუხა: რა-
საკვირველია, რუსი. თვითონ? ოცდაცამეტი წლის
წინათ რუსეთის საზღვარზე გადმოიპარა და მას
შემდეგ ვენაში ცხოვრობს. მაიორს სულ უფრო და
უფრო დაეტყო მოუსვენრობა, როდის მიიღო მან
ავსტრიის ქვეშევრდომობა? რა საინტერესოა? იკი-
თხა მენდელმა. ასეთი საქმეები მას არასოდეს არ
აინტერესებდა. მაშასადამე, ახლაც რუსეთის ქვე-
შევრდომია? და მენდელმა, რომელსაც ასეთი გუ-
ლისგამაწვრილებელი შეკითხვები მოსწყენოდა,
გულგრილად უპასუხა: „ასე გამოდის“.

შეშინებული მაიორი ისე სწრაფად გადაიწია

უკან, რომ სავარძელმა დაიჭრაჭუნა. და ეს ხდებო-
და ვენაში, ავსტრიის დედაქალაქში, გახურებული
ომის დროს, 1915 წლის ბოლოს. ტარნოვთან მომხ-
დარი დიდი ბრძოლისა და საერთო შეტევის შემ-
დეგ, თითქოს აქ არაფერი მომხდარაო, ერთი ვილაც
რუსი დასეირნობს, საფრანგეთსა და ინგლისში წე-
რილებს წერს და პოლიცია კი მას აინუნშიაც არ
აგდებს. და ამის შემდეგ სულელები გაზეთებში
წერენ, რომ კონრად ფონ ჰოტცენდორფი დროუ-
ლად ვერ შევიდა ვარშავაში, ხოლო გენერალურ
შტაბში გაკვირვებას გამოთქვამენ, როდესაც ჯარის
ნაწილების ყოველ გადაადგილებას ჯაშუშების სა-
შუალებით რუსეთში მაშინვე ტყობილობენ. ლეი-
ტენანტიც წამოდგა და მაგიდასთან მივიდა: საუბა-
რი მალე დაკითხვად გადაიქცა. რატომ არ განაცხა-
და უცხოელი ვარო? მენდელმა, რომელმაც ჯერ
კიდევ არ იცოდა, რა მოელოდა, დიღინის ხმაზე ებ-
რაული აქცენტით უბასუხა: „რისთვის იყო საჭი-
რო, რომ გამოვცხადებულყავი?“ ამ შებრუნებულ
კითხვაზე მაიორმა საჭიროდ სცნო მუქარით ეკითხა
მენდელისათვის, წაიკითხა თუ არა მან განცხადება?
არა, შესაძლებელია, იგი გაზეთებსაც არ კითხუ-
ლობს? კვლავ არა!

ორივე გაკვირვებული მიშტერებოდა ჭირის-
ოფლდასხმულ იაკობ მენდელს, ისე, თითქოს სა-
კანცელარიო ოთახში მთვარე ჩამოვარდნილიყო.
შემდეგ აწკრიალდა ტელეფონი, ახმაურდა საბეჭდი
მანქანები, აფრინეს შიკრიკები და იაკობ მენდელი

გარნიზონის ციხეში გადააგზავნეს. რათა იქიდან შემდგომი ეტაპით საკონცენტრაციო ბანაკში გადაეყვანათ. როდესაც მენდელს უბრძანეს, ორ ჯარისკაცს გაჰყოლოდა, მან დაბნეულად მიმოიხედა. არაფერი გაეგებოდა, რა სურდათ მისგან, თუმცა არც იმდენად გრძნობდა მოახლოებულ საშიშროებას. რა უნდოდა მოოქროვილ საყელოიან და უხეში ხმის მქონე კაცს მისგან? წიგნების უმაღლეს სამყაროში არ მიმდინარეობდა ომი, არ იყო გაურკვეველობა. იყო მხოლოდ მისწრაფება, რაც შეიძლება მეტი და მეტი სცოდნოდა რიცხვები და სიტყვები, სახელები და სათაურები: ასე უდრტვინველად ჩაჰყვა იგი კიბეებზე ორ ჯარისკაცს. როდესაც პოლიციაში პალტოს ჯიბეებიდან ყველა წიგნი ამოუღეს და საფულე ამოუქექეს, რომელშიც ასობით ბარათი და კლიენტების მისამართები იყო. მაშინ მან გააფთრებით იწყო თავის დაცვა. პოლიციელები იძულებული გახდნენ ძალით დაემორჩილებინათ. მაგრამ ამ დროს მენდელს სათვალე ჩამოუვარდა, იატაკზე დაეცა და ჯადოსნური ტელესკოპი, რომლითაც იგი თავის სულიერ სამყაროს უჭვრეტდა, ნამსხვრევებად იქცა. ორი დღის შემდეგ იგი თხელ საზაფხულო პალტოში რუსი მოქალაქეებისათვის განკუთვნილ საკონცენტრაციო ბანაკში გადააგზავნეს, კომორნის ახლოს.

თუ როგორი სულიერი ტანჯვა გადაიტანა იაკობ მენდელმა ამ ორი წლის განმავლობაში საკონცენტრაციო ბანაკში უწიგნოდ, უფულოდ, გულგრილ,

უხეშ, მეტწილად გაუნათლებელ თანამოძმეთა შო-
რის, თუ როგორი ტანჯვა განიცადა მის ერთადერთ,
უზენაეს სამყაროს, წიგნების სამყაროს მოწყვეტილ-
მა, ისე როგორც ფრთამოტეხილმა არწივმა — ამის
არც ერთი მოწმე არ გვეგულება. მაგრამ სიგიჟისა-
გან თანდათან გამოფხიზლებულმა სამყარომ შეიგ-
ნო, რომ ამ ომში სხვა უღმობლობასა და დანაშა-
ულთა შორის ყველაზე უფრო უაზრო, ზედმეტი,
მორალურად გაუმართლებელი იყო მავთულხლარ-
თებს იქეთ უწყინარი, ხანდაზმული ადამიანების
დამწყვდევა, რომლებიც დიდი ხანია წვევანდულო-
ბის ასაკს გასცდენოდნენ. ესენი მრავალი წლის
განმავლობაში უცხო ქვეყანაში ისე ცხოვრობდნენ,
როგორც საკუთარ სამშობლოში, მაგრამ ამ სტუ-
მართმოყვარეობის იმედი გაუცრუვდათ, რომე-
ლიც თვით ტუნგუზებსა და არაუკანებსაც კი ახა-
სიათებთ. და ამიტომაც იყო, ისინი დროზე არ გა-
იქცნენ ამ ქვეყნიებიდან. ეს ხდებოდა როგორც სა-
ფრანგეთში, ასევე გერმანიასა და ინგლისშიც, გო-
ნებაწართმეული ევროპის ყოველ კუთხეში. და შე-
საძლებელია იაკობ მენდელიც, ისე როგორც ასო-
ბით სხვა უდანაშაულო მსხვერპლი, ჰკუიდან შემ-
ცდარიყო, ანდა დეზინტერიისა, შიმშილისა თუ სუ-
ლიერი შეძრწუნებისაგან დაღუპულიყო, რომ უკა-
ნასკნელ წუთში არ ეხსნა იგი შემთხვევითობას.
მენდელის გაქრობის შემდეგ მის მისამართზე მო-
დიოდა წერილები ცნობილი კლიენტებისაგან.
გრაფმა შონბერგმა, შტაიერმარკის ყოფილმა მმარ-

თველმა, რომელიც ჰერალდიკური ლიტერატურის ფანატიკური კოლექციონერი იყო, ზიგენფელდის თეოლოგიური ფაკულტეტის ყოფილმა დეკანმა, რომელიც ავგუსტინეს ერთ-ერთ კომენტარზე მუშაობდა, ოთხმოცი წლის პენსიონერმა ფლოტის აღმირალმა ედლერ ფონ პიზეკმა, რომელიც კიდევ და კიდევ თავის მოგონებებს ამუშავებდა, ერთი სიტყვით, მენდელის ერთგულმა კლიენტებმა რამდენჯერმე მისწერეს მას კაფე „გლუკში“. ზოგიერთი წერილი საკონცენტრაციო ბანაკში გადაუგზავნეს მენდელს. აქ ეს წერილები შემთხვევით ხელში ჩაუვარდა იმ დროს კარგ გუნებაზე მყოფ ერთ კაპიტანს. იგი გააოცა, თუ რა წარჩინებულ ხალხთან ჰქონია ნაცნობობა ამ პატარა, ნახევრად ბრმა, ბინძურ ებრაელსო, რომელიც მას შემდეგ, რაც სათვალე გაუტყდა (ფული არ ჰქონდა, ახალი რომ შეეძინა), კუთხეში მუდოსავით ხმის ამოუღებლად მიყუჟულიყო. ვისაც ასეთი ნაცნობები ჰყავს, არ შეიძლება უმნიშვნელო პიროვნება იყოს, ამიტომ კაპიტანმა მენდელს ნება დართო პასუხი გაეცა წერილებზე და დახმარება ეთხოვა თავისი მფარველებისათვის. დახმარებამაც არ დაიგვიანა. კოლექციონერებისათვის ჩვეული საოცარი სოლიდარობით მისმა აღმატებულებამ და დეკანმა გამოიყენეს თავიანთი გავლენა და მიაღწიეს იმას, რომ 1917 წელს, ორ წელზე მეტი ხნის პატიმრობის შემდეგ, ბუკინისტი ვენაში დაბრუნდა იმ პირობით, რომ ყოველდღე პოლიციაში უნდა გამოცხადებული-

ყო. მაგრამ, რაც მთავარია, მენდელს კვლავინდებურად შეეძლო დაბრუნებოდა თავის თავისუფალ სამყაროს, თავის ძველ, პატარა მანსარდას, თავის საყვარელ წიგნებს და შეეძლო მჯდარიყო კაფე „გლუკში“.

ქვესკნელიდან კაფე „გლუკში“ მენდელის დაბრუნება ფრაუ შპორშილს საკუთარი თვალით ეხილა და შეეძლო ზუსტად აეწერა კიდევ ერთ დღეს, წმიდაო მარიამ, თვალებს არ დავუჯერე, კარები ოდნავ გაიღო, როგორც ეს მენდელს სჩვეოდა და კაფეში საცოდავმა ბატონმა მენდელმა შემოაბიჯა. მას მთლად დაკერებულ ჯარისკაცის ფარაჯა ეცვა, თავზე რაღაც ეხურა, რომელიც ერთ დროს ალბათ ქუდი იყო, საყელო არ ჰქონდა, თვითონ მიცვალებულივით გამოიყურებოდა, სახე გაჰყვითლებოდა, თმა გასთეთრებოდა და ისე დაღუპულიყო, რომ შეხედვა შეგეშინდებოდა, მაგრამ ისეთნაირად შემოვიდა, თითქოს არაფერი მომხდარიყო, არც არაფერი უკითხავს, არც არაფერი უთქვამს, პირდაპირ მაგიდასთან მივიდა, პალტო გაიხადა, მხოლოდ არა ისე მსუბუქად და მკვირცხლად, როგორც ადრე, მძიმედ ქოშინებდა კიდევაც, არც ერთი წიგნი თან არ მოუტანია, როგორც ეს მას სჩვეოდა. ხმის ამოუღებლად მიუჯდა მაგიდას, უაზროდ მიაშტერდა სივრცეს ცარიელი, ჩამქრალი თვალებით. შემდეგ თანდათან, როდესაც ჩვენ გერმანიიდან მიღებული მთელი გროვა წერილები

მოვუტანეთ, კვლავ მათი კითხვა დაიწყო, მაგრამ იგი უკვე სულ სხვა იყო.

მართლაცდა იგი სულ სხვა იყო, აღარ იყო სამყაროს საკვირველება, ყველა წიგნის ჯადოქრული რეგისტრატორი; ყველამ, ვინც კი მაშინ მენდელი ნახა, ნაღვლიანად იგივე დაგვიმოწმა. ჩანდა, სამუდამოდ შეცვლილიყო მისი ჩვეულებრივ წყნარი, თითქოსდა მთვლემარე გამოხედვა, გამოხედვა, რომელიც მხოლოდ და მხოლოდ წიგნებისკენ იყო მიმართული. მასში რაღაც დარღვეულიყო, საშინელმა სისხლიანმა კომეტამ გიჟური სრბოლის დროს გაანადგურა აგრეთვე მისი წიგნების სამყაროს წყნარი განზემყოფი მნათობიც; თვალეზმა, რომელიც ათეული წლის განმავლობაში მიჩვეულნი იყვნენ ნაზი, უტყვი, მწერის ფეხების მსგავსი ასოების კითხვას, ეტყობოდათ, მავთულღობურებს იქეთ შეყრილი ადამიანების გროვაში საშინელი რამ იხილეს, რადგანაც ოდესღაც დამცინავ და მარდ, ახლა უკვე მიმქრალ თვალებზე, ძაფებით საცოდავად დამაგრებულ სათვალეში რომ მოჩანდა, წამწამები მძიმედ დაეშვა. უფრო მეტიც: მის განსაცვიფრებელი მახსოვრობის შენობას რომელიღაც ბოძი გამოცლოდა და მთელი შენობა შეერყია. რადგანაც ჩვენი გონება ისეთი ნაზია, იგი ისეთი ფაქიზი ნივთიერებისაგანაა შემდგარი, რომ საკმარისია, ერთ რომელიმე სისხლის ძარღვს შევეხოთ, ერთი ნერვი გავაღიზიანოთ, რომელიმე უჯრედი გადავდალოთ, რომელიმე მოლეკულის უმ-

ნიშვნელო ცვლილება მოხდეს, რომ ადამიანის გონების ყოვლისმომცველი ჰარმონიულობა დაირღვევა. და ციხიდან დაბრუნებული მენდელის გონებაში, ცოდნის ამ თავისებურ კლავიატურაში, კლავიშები ჩაწყვეტილიყო. როდესაც ზოგჯერ მასთან კონსულტაციისათვის მოდიოდნენ, მენდელი დაქანცული მიაპყრობდა მზერას მთხოვნელს და არაფერი გაეგებოდა! ყურსაც ვერ უგდებდა, ავიწყდებოდა, რას ეუბნებოდნენ, მენდელი ის მენდელი აღარ იყო, ისევე როგორც ძველებური ქვეყანა შეცვლილიყო. კითხვისას მენდელი უკვე აღარ ირწეოდა. თავდავიწყებაში მყოფი — იგი მეტწილად უძრავად იჯდა, მექანიკურად იყურებოდა სათვალისა და წიგნში. ხშირად თავი ძირს ჩამოუვარდებოდა, — ჰყვებოდა ფრაუ შპორშილი, — და დღისით ჩამოეძინებოდა ხოლმე, ან არადა საათობით მიშტერებოდა აყროლებულ აცეტონის ლამპას, რომელსაც მაგიდაზე უდგამდნენ — ნახშირი არ ჰყოფნიდათ და ელექტროსადგური არ მუშაობდა; არა, მენდელი აღარ იყო ის მენდელი, არ იყო სამყაროს საოცრება, იყო ერთი ქანცმილეული, უსარგებლო, წვერმოშვებული ჩონჩხი, რომელზედაც ტანსაცმელი იყო შემოხვეული. იგი უკვე აღარ იყო მშვენება და დიდება კაფე „გლუკისა“; იაკობ მენდელი სამარცხვინო, ჭუჭყიან ლაქად აჩნდა კაფეს, უსიამო შესახედი, აყროლებული, უსარგებლო პარაზიტი.

და ასეთადაც სთვლიდა მას კაფეს ახალი მეპატ-

რონე რეტცელი ფლორიან გურტნერი, რომელიც
ფქვილისა და კარაქის სპეკულაციით გამდიდრებუ-
ლიყო 1919 წელს შიმშილობის პერიოდში და რომ-
მელმაც პატიოსან შტანდჰარტნერს ორმოც ათას
გაბონებული ქაღალდის კრონად გამოცინცლა კაფე
„გლუკი“. მან საქმეს თავისი მტკიცე გლახური ხე-
ლი ჩასჭიდა, სწრაფად გააკეთა ძველმოდური კაფე
უფრო თანამედროვე ყაიდაზე, ჩალის ფასად შეი-
ძინა ახალი სავარძლები, შესასვლელი მარმარილო-
თი მოაპირკეთა და მოლაპარაკება გამართა მეზო-
ბელ რესტორნის მეპატრონესთან, რათა იქ ორკეს-
ტრისათვის ესტრადა მიეშენებინა. რასაკვირველია,
ამ სასწრაფო რეკონსტრუქციაში ფლორიანს
ძლიერ უშლიდა ხელს გალიციელი პარაზიტი, რომ-
ელიც მთელი დღის განმავლობაში, გათენებიდან
დაღამებამდე მარტოდმარტო იკავებდა მთელ მა-
გიდას და ამ დროის განმავლობაში მხოლოდ ორ
ფინჯან ყავას სვამდა და ხუთ ფუნტუშას სჭამდა.
შტანდჰარტნერმა, მართალია, ახალი მეპატრონის
ყურადღება კაფეს ამ მუდმივ სტუმარზე შეაჩერა
და აუხსნა კიდევ, როგორი მნიშვნელოვანი ადა-
მიანიც იყო იაკობ მენდელი; შტანდჰარტნერმა, ასე
ვთქვათ, იაკობ მენდელი ავეჯთან ერთად გადასცა
ახალ მეპატრონეს, ისე, როგორც ვალდებულება,
რომელიც დაწესებულებას ეკისრებოდა. მაგრამ
ფლორიან გურტნერს ახალი ავეჯისა და ალუმინის
სალაროს შეძენასთან ერთად გამდიდრების
ხარბი სურვილი დაუფლებოდა და საბაბს ეძებდა,

რათა პროვინციელი უბადრუკობის თავმომაბეზრებელი ნარჩენი თავის ჩინებულ კაფედან გაეძევებინა. შესაფერისი მიზეზიც მალე გამოჩნდა: იაკობ მენდელი ცუდად ცხოვრობდა, მისი უკანასკნელი დანაზოგი, ბანკნოტები ინფლაციამ შთანთქა, კლიენტები შემოეფანტა, წიგნების სახლებში გასასყიდად ჩამოტარება და მაღალ კიბეებზე ასვლა ძალიან უჭირდა. ეს ემჩნეოდა წვრილმანზეც: იგი მხოლოდ იშვიათად აგზავნიდა ვინმეს რესტორანში სადილისათვის და ხშირად ყავისა და პურის ფულს ვალად იღებდა. ერთხელ სამი კვირითაც დააგვიანდა ფულის გადახდა. უკვე მაშინვე მოინდომა ობერ-კელნერმა მისი ქუჩაში გაგდება, მაგრამ ფრაუ შპორშილმა შეიცოდა და თავდებობა იკისრა.

შემდეგ თვეში უბედურება მაინც დატრიალდა. ახალმა ობერ-კელნერმა უკვე რამდენჯერმე შენიშნა, რომ ანგარიშის დროს ფუნთუშების რიცხვი კლებულობდა. ობერ-კელნერის ეჭვი, რასაკვირველია, მენდელზე შეჩერდა, რადგანაც უკვე მრავალგზის მოსულიყო მოხუცი კურიერი, რომელსაც განუცხადებია, რომ მენდელს ნახევარი წელია მისი ფული მართებს და ჯერჯერობით ვერც ერთი ჰელერი ვერ გამოსტყუა. ობერ-კელნერმა განსაკუთრებულად დაუწყო თვალყურის დევნება მენდელს. ორი დღის შემდეგ ღუმელს უკან დამალულმა ობერ-კელნერმა დაინახა, როგორ წამოდგა იაკობ მენდელი თავის მაგიდიდან, გავიდა მეორე ოთახში

და ჩუმად ამოიღო პურის კალათიდან ორი ფუნ-
თუშა და ხარბად ჩაიტენა პირში. ყავის ფულის გა-
დახდისას მენდელმა იუარა, ფუნთუშა არ შემიჭა-
მიაო. ყველაფერი ნათელი იყო. ობერ-კელნერმა
ეს ამბავი იმწუთსავე ბატონ გურტნერს მოახსენა.
ხოლო ამ უკანასკნელმა, აქაოდა დიდი ხნის ნანატ-
რი საბაბი ვიპოვეო, მთელი ხალხის თანდასწრებით
დაუღრიალა მენდელს, ქურდობა დასწამა და თავ-
მომწონედ ისიც დასძინა, პოლიციას არ მინდა გა-
მოვუძახო. მენდელს კი უბრძანა, ფეხი აღეკვეთა
მისი კაფედან. იაკობ მენდელი სულ მთლად აკან-
კალდა, არაფერი უთქვამს, თავის ადგილიდან ფეხი
ძლივს აითრია და წავიდა.

— საცოდაობა იყო, — ამბობდა ფრაუ შპორ-
შილი, როდესაც მენდელის გაძევების ამბავს ჰყვე-
ბოდა, — არასოდეს დამავიწყდება, როგორ წა-
მოდგა, სათვალე ქალღმრთვით თეთრ შუბლზე აე-
წია, მას დროც არ ჰქონდა, პალტო რომ ჩაეცვა,
მაშინ ხომ იანვარი იყო, თქვენ გახსოვთ, როგორ
ციოდა იმ წელს. შიშისაგან მაგიდაზე გადაშლილი
წიგნიც დავიწყებოდა. მე გვიან შევნიშნე და მინ-
დოდა დავწეოდი. მაგრამ უკვე კარებში გასულიყო.
ქუჩაში გამოკიდება ვერ გავბედე, რადგანაც კა-
რებში ბატონი გურტნერი ჩამდგარიყო და ისე
ილანძლებოდა, რომ გამვლელები ჩერდებოდნენ.
სირცხვილი იყო, მიწა გამსკდომოდა მერჩია; ბა-
ტონი შტანდჰარტნერი არასოდეს არ გააგდებდა
ვისმეს ორი ფუნთუშის ფულისათვის, მასთან მენ-

დელს შეეძლო სიკვდილამდე უფასოდ ეჭამა. მაგრამ არ იცით ახლანდელი გულქვა ადამიანები! იმ კაცის გაგდება, რომელიც ოცდაათი წელიწადი დღენიადაგ ერთ ადგილას იჯდა — ნამდვილად სირცხვილია და მე არ შემიძლია ღმერთის წინაშე ამაზე პასუხი ვაგო — არა, არ შემიძლია.

კეთილი ქალი ძლიერ გაბრაზებული იყო და მოხუცებულისათვის ჩვეული ყბედობით ერთი და იგივეს მიმეორებდა. სირცხვილია, შტანდჰარტნერი ასე ცუდად არ მოიქცეოდაო. ბოლოს ქალს შევეკითხე, ხომ არ იცით რა დაემართა მენდელს, ანდა ამის შემდეგ ხომ არ გინახავთ-მეთქი. ფრაუ შპორშილი შეფრთხილდა და აღელვებულმა განაგრძო: თქვენ შეგიძლიათ მერწმუნოთ, ყოველდღე მის მაგიდას რომ ჩავუვლიდი, გული მეკუმშებოდა. სულ იმაზე ვფიქრობდი, სადაა ახლა საწყალი მენდელი-თქო, და რომ მცოდნებოდა, სად ცხოვრობდა, ცხელ საჭმელს წავუღებდი, აბა, მას სად ექნებოდა ფული საჭმელისათვის? ნათესავები არავინ ჰყავდა, ბოლოს და ბოლოს ვიფიქრე, ცოცხალს ველარ ვნახავდი და ხომ არ სჯობდა, მისი სულის მოსახსენებლად პანაშვიდი გადამეხადა; იგი ხომ კეთილი ადამიანი იყო და მე ოცდახუთ წელზე მეტი ხანია ვიცნობდი.

ერთხელ თებერვალში, დილით ადრე, რვის ნახევარზე, ის იყო ფანჯრებზე სპილენძის საკეტების წმენდა დავიწყე, უცებ იცით, იგი კარებში ყოველ-

თვის გვერდულად შემოდინდა, რაღაცნაირად გაუ-
ბედავად, მაგრამ ამჯერად სულ სხვაგვარად შემო-
ფრატუნდა. იმწუთსავე შევამჩნიე, მას რაღაც
უჭირდა, თვალები ანთებოდა, თვითონ კი, ღმერ-
თო ჩემო, მხოლოდ ძვალი და წვერებიღა დარჩე-
ნილიყო! შევხედე მას და შევატყვე, რომ არაფერს
გრძნობდა, დღისით-მზისით მთვარეულივით და-
ბორიალობდა, ყველაფერი დავიწყებოდა, ფუნთუ-
შებიც და ისიც, თუ როგორ გააძევა ბატონმა გურ-
ტნერმა. ეტყობოდა საკუთარი თავიც არ ახსოვ-
და. მადლობა ღმერთს! ბატონი გურტნერი ჯერ კი-
დეც არ იყო მოსული, და ობერ-კელნერიც ყავას
სვამდა. სწრაფად მივიჭერი, რომ მეტქვა, აქაურო-
ბას გასცლოდა, თორემ ის უხეში ვაჟბატონი (აქ
მან შიშნარევად მოიხედა და სწრაფად გაასწორა),
მე ვგულისხმობ ბატონ გურტნერს, კვლავ კინწის-
კერით გააგდებდა. „ბატონო მენდელ“, — დავუ-
ძახე, იგი მომაშტერდა. და იმ წუთში, ღმერთო ჩე-
მო, ეს საშინელება იყო, იმ წუთში მას ყველაფერი
გაახსენდა: შეკრთა და კანკალმა აიტანა; მარტო ხე-
ლები კი არ უკანკალებდა, მთელი ტანით ცახცა-
ხებდა, შებრუნდა და კარისაკენ წავიდა. კარს მიაღ-
წია და ჩაიკეცა კიდევაც. ჩვენ მაშინვე სასწრაფო
დახმარებას დავურეკეთ, და მათ წაიყვანეს ნახევ-
რად გრძნობადაკარგული. საღამოთი გარდაიცვა-
ლა, ექიმმა თქვა, ფილტვების ანთება ჰქონდაო. შე-
საძლებელია, უკვე უგრძნობლად იყო, როდესაც

ჩვენთან მთვარეულივით მოვიდა. ღმერთო ჩემო, როცა კაცი ოცდათექვსმეტი წლის განმავლობაში ყოველდღე ერთსა და იმავე მაგიდას უზის, მაშინ თავს ისე გრძნობს, როგორც შინ.

ჩვენ კიდევ დიდხანს ვიმუსაიფეთ მენდელის შესახებ. ალბათ უკანასკნელი ადამიანები ვიყავით, რომელთაც ეს უცნაური კაცი გვახსოვდა. მენდელმა, მიუხედავად თავისი მიკროსკოპული-პაწაწინა არსებისა, მე, ჯერ კიდევ პირტიტველა ჭაბუკს, პირველად შემიქმნა წარმოდგენა სულიერ ცხოვრებაზე. და დამლაგებელ ქალს, რომელსაც თავის დღეში წიგნი არ წაეკითხა, მაინც მენდელში უბედურებისა და გაჭირვების თანაზიარი აღმოეჩინა, რადგანაც ოცდახუთი წლის განმავლობაში პალტოს უწმენდდა და დიღებს უკერებდა. მიუხედავად ამისა, ჩვენ შესანიშნავად გვესმოდა ერთმანეთისა; მის ძველ, მიტოვებულ მაგიდასთან ჩვენში ამოტივტივდა მენდელის სახე. ერთი და იგივე მოგონებანი ადამიანებს აახლოებს, და მით უმეტეს, თუ ეს მოგონებები სიყვარულითაა გამთბარი. მოულოდნელად შუა ლაბარაჟში ქალს რაღაც გაახსენდა: — ღმერთო ჩემო, როგორ დამავიწყდა, წიგნი მე მაქვს, რომ დარჩა... მაშინ... ვისთვის უნდა მიმეტანა? არავის მოუკითხავს. ვიფიქრე, ჩემთვის დავიტოვებ სახსოვრად-თქო. ცოდვად ხომ არ ჩამეთვლება? — იგი სწრაფად გავიდა და წიგნი გამოიტანა, ძლივს შევიკავე ღიმილი, რადგან ხშირად მოთამაშე და დამცინავი ბედი, შემადრწუნებელ

რამ ამბავში კომიკურ ელემენტსაც გაურევს ხოლ-
მე. ეს იყო ჰაინის „Bibliotheca Germanorum
erotica et curiosa“-ს მეორე ტომი, რაც ბიბლიო-
ფილისათვის კარგადაა ნაცნობი და გალანტური
ლიტერატურის კომპენდიუმს წარმოადგენს. და
სწორედ უწმაწური ლიტერატურის ეს კატალოგი
habent sua fata libelli—აღმოჩნდა გარდაცვლილი
მაგიკოსის უკანასკნელი ანდერძი, რომელიც მან
უმეცარ და უბირ დედაკაცს გადასცა. ამ ქალის
ხელებს არასოდეს არც ერთი წიგნი არ სჭერიათ,
ვარდა ლოცვანისა. მე სიცილს ძლივს ვიკავებდი
და ჩემში წუთიერმა შეყოვნებამ გულუბრყვილო
ქალი შეაკრთო. იქნებ ეს წიგნი ძალზე ძვირფასია,
თუ შეიძლება დავიტოვო?

მე მაგრად ჩამოვართვი ქალს ხელი. — დაიტო-
ვეთ. ჩვენ ძველ მეგობარს მენდელს ძალიან გაე-
ხარდებოდა, რომ იმ მრავალრიცხოვან ადამიანთა
შორის, ვისაც კი მისგან წიგნები მიუღია, გამოიძებ-
ნება თუნდაც ერთი, რომელიც მას მოიგო-
ნებდა.

გარეთ გამოვედი. მრცხვენოდა ამ კეთილი, მო-
ხუცი ქალის წინაშე, რომელმაც თავისი მიამიტი,
მაგრამ ადამიანური გულწრფელობით გარდაცვ-
ლილის ერთგულება შეინარჩუნა. უწიგნურმა ქალ-
მა ერთი წიგნი მაინც შემოინახა მენდელის მოსა-
გონებლად, მაშინ, როდესაც მე წლების განმავ-
ლობაში მიმავიწყდა კიდევ ბუკინისტი მენდელი.

მე კი უნდა მცოდნოდა, რომ წიგნები იმიტომ იქმ-
ნება, რათა ადამიანები ერთმანეთს დააკავშიროს
და დაიცვას უღმობელი მტრისაგან, წარმავლობი-
სა და დავიწყებისაგან.